

yanıklar ve eczacı

eczaneler sıklıkla halkımızın küçük yaralanma ve yanıklar için yardım aradıkları yerlerin başında gelir. Bu nedenle eczacının yanık yaraları hakkında hazırlıklı olması ve hangi tip yanıkların ayakta tedavi edilebileceği, hangi tiplerin ise hekim müdahalesi gerektirdiği hakkında bilgi sahibi olmalarında yarar bulunmaktadır. Yazımızda, konu kısaca bu açıdan incelenecektir.

Yanık yaralarının şiddetinin ve tedavi şeklinin belirlenmesi

Bir yanık yarasının ayakta tedavi edilip edilemeyeceği veya tedavi için hastaneye yönlendirilmesinin gerekliliği, yanığın derinliği ve büyüklüğü, hastanın yaşı, yanığın nerede olduğu ve semptomlarına bağlıdır. En önemli yanık ölçüsü, yanığın derinliğidir. Yanığa sebep olan ısı kaynağının büyüklüğüne ve hastanın bu kaynak ile temas süresine bağlı olarak yanığın derinliği değişmektedir. Dolayısıyla yanığın derinliğine dikkat edilmelidir. Şimdi kısaca yanık tiplerini görelim:

Yanık Tipleri

Birinci derece yanıklar

En hafif yanık tipidir. Ciddi güneş yanıkları, düşük şiddette ısıya maruz kalma veya şiddetli ısı kaynağına çok kısa süreli temas sonucu oluşan yanıklar birinci derece yanık tipleri olarak kabul edilebilir. Bu tip yanıklar, derinin sadece epidermis tabakasını etkiler. Birinci derece yanıklarda, derinin ısıya maruz kaldığı bölge pembe renk alır ve ağrı hissi vardır. Yanığın oluşma süresine bağlı olarak hafif bir ödem gelişebilir. Deri genellikle yumuşaktır ve kabarcıklar şeklinde su toplanmıştır, genellikle

deride yanıklar şeklinde çatlamlar meydana gelmediği için enfeksiyon riski önemli değildir. Deri, 3-5 gün içerisinde normale döner. Bu tip yanıklar, görünür herhangi bir hasar bırakmadan iyileşirler.

İkinci derece yanıklar

Kaynar sıvılara veya çıplak aleve kısa süreli maruz kalma veya düşen sıcak bir eşyayı (örneğin ütü) istem dışı yakalamak gibi nedenlerle oluşabilir.

Yüzeysel ikinci derece yanıklar: İç derinin (*dermis*) üst kısmını etkiler ve derinin rengi pembeden parlak kırmızıya değişebilir. Deri üzerinde değişik büyüklükte su kabarcıklarının oluşması söz konusudur ve yırtılma miktarlarda sıvı sızması (eksüdasyon) görülür. Sinir uçları hasarsız olduğu için ağrı hissi fazladır. Yanık bölgesi, hafif bir hava akımından dahi etkilenip ağrı olacak derecede hassastır. Yara 5-21 gün arasında iyileşebilir.

Derin ikinci derece yanıklar: İç derinin daha derin tabakalarını etkiler ve deri koyu kırmızıdan benekli sarımsı beyaz renge kadar renkler alabilir. Derin ikinci derece yanıklarda daha küçük su kabarcıkları oluşur ve deri çok az nemlidir. Derinin hassasiyeti azalmıştır fakat deri altı uyarımı sonucu derinden bir basınç hissi mevcuttur. Bu tipte, orta derecede oluşan ödem, derinin elastikliğini azaltır ve iyileşme genellikle 3 hafta sürer. Eğer ikinci derece yanıklarda gerekli önlemler alınmaz ise, deride yara izi kalabilir ve eklemlerde ise hareketlerde kalıcı zorlanmalar meydana gelebilir. Yanmış bölgede 1 ay veya daha fazla süre ile renklenme (*hiperpigmentasyon*) oluşabilir.

Üçüncü derece yanıklar

Buhar, ateş veya kaynar su ile uzun süreli temas bu tip yanıkların sebebidir. Yanık yarası iç derinin altındaki dokulara kadar ulaşır. Su kabarcıkları oluşumuna neden olacak dokular tamamen hasar görmüş olduğundan kabarcık oluşumu görülmez. *Epidermis* ve iç deri tabakaları tamamen ölmüştür. Sinir uçları da hasar gördüğünden bu tip yanıklarda ağrı hissi yok olmuştur. Hasta, sadece derin bir basınç hissiyle karşı karşıyadır. Derinin elastikliğini veren bağ dokusu liflerinin (kollajen ve deri elastik lifleri) hasar görmesinden dolayı deri elastikliğini kaybetmiş ve sertleşmiştir. Yanık sonrası iyileşme için gerekli doku tabakaları da yok olduğundan, doku nakli yapılmadan iyileşme söz konusu değildir. Bir dereceye kadar yara izi kalması da kaçınılmazdır.

Dördüncü derece yanıklar

Bu yanık tipi felâket tipi kazalar ve patlamalar sonucu meydana gelir. Bu tip yanıkları bulunan hastalar, eczanelere getirilmez. Dolayısıyla ayrıntı verilmemiştir.

Eczacının yanık başvurularını ve tedavi şekillerini değerlendirmesi

Eczacılar yardım için baş vurulan en yaygın yanık yaralanmaları, ya ısıya maruz kalma sonucu oluşan ya da güneşin neden olduğu hafif yanık yaralarıdır. Sadece ısıya maruz kalma sonucu olan (kimyasal ve elektriksel yanıklar hariç) birinci ve ikinci derece yanıklar ve güneş yanıkları kendi kendine tedavi edilebilir. Böylece, eczacı yukarıda açıklanan belirtilere ve nedenlere göre yarayı

değerlendirip gerekli tavsiyelerde bulunabilir. Meselâ, su kabaklarının oluşmadığı bir yanık tipinde hasta ya birinci ya da üçüncü derece yanık yarasına sahip olabilir. Bu da derinin gözle incelenmesi ile birbirinden ayırt edilebilir. **Yanığın derecesinin tayin edilmesindeki en önemli kural derinin rengi ve hassasiyetini belirlemektir.** Şimdi aşağıda bu yanık tiplerine karşı eczacının hastaya neler önerebileceğini kısaca inceleyelim.

Yanıkların tedavisi ve eczacı

Hafif Yanıklar

Eczacının birinci ve hafif ikinci derece yanıklar için tavsiye edebileceği birkaç ilaç tipi lokal anestezipler, analjezikler ve yanık merhemleridir. Hastaya uzayan iyileşmeme durumlarında, yaranın enfekte olabileceği hatırlatılmalıdır.

Hekime Yönlendirilecek Durumlar

1. Hasta, yanığın 7 gün içerisinde iyileşmemesi durumunda mutlaka hekime başvurması konusunda uyarılmalıdır.
2. Eğer hasta yanığın meydana gelmesini takiben ilk 7 gün içerisinde eczacıya ve hiçbir sağlık görevlisine danışmamış ise mutlaka hekime yönlendirilmelidir.
3. İki yaşın altındaki çocuklarda yanık vakaları da hemen hekime yönlendirilmelidir.
4. El, ayak, yüz ve genital yanıklarda hasta mutlaka hekime yönlendirilmelidir. El yanıklarının en hafiflerinde bile fonksiyon kaybı meydana gelme riski vardır. Ayak yanıkları ise yavaş iyileşir ve kolayca enfeksiyon gelişebilir. Genital bölge yanıklarında, yaraların idrar ve dışkı ile temasından dolayı enfeksiyon geliştirme riski bulunur dolayısıyla, bu tip yanıklarda hastaların kendi kendilerini tedavi etmeleri tavsiye edilmemektedir.

Güneş Yanığı

Güneşin orta dereceli dalga

boylarındaki ultraviyole ışınları (280-310 nm, UVB olarak bilinir) güneş yanığına neden olur. Derinin ciddi güneş yanıklarından korunması için en önemli tedbir koruyucu maddeler içeren güneşten koruyucu preparatların kullanılmasıdır. Preparatın güneşten korunma faktörü değeri (SPF, *Sun Protection Factor*, genellikle preparatın adıyla birlikte belirtilir) UVB'ye karşı korunmanın kaç kat olduğunu belirtir. Bu değer, korunmayan deriyle karşılaştırıldığında, yanmaya karşı korunmanın kaç kat olduğunu belirtir. Örneğin, SPF'nin 8 olması kişinin güneş altında yanmadan 8 kat daha uzun süre kalabilmesini sağlamaktadır. Eğer bu yapılmamış ise, oluşabilecek ciddi güneş yanığı vakaları ortaya çıkabilir ve bu da derin ikinci derece yanık tipine kadar gidebilir.

Kimyasal maddeye maruz kalma sonucu oluşan yanıklar

Kimyasal maddelerin neden olduğu yanıklarda, ilk müdahale kimyasal maddeye maruz kalmış bölgenin akan su altında en az 15 dakika yıkanarak, bölgedeki kimyasal maddenin tamamen uzaklaştırılmasını gerektirir. Eğer giysiler kimyasal madde ile bulaşık ise, çıkarılıp derinin kimyasal madde ile daha ileri teması engellenmelidir. Bu ilk müdahaleden sonra, kimyasal yanıklar için hastanın kendi kendine daha ileri bir tedavi yapmasını önleyip mutlaka hekime başvurması tavsiye edilmelidir.

Elektrik çarpması sonucu oluşan yanıklar

Elektrik çarpması sonucu meydana gelen yanıklarda, hemen hekime veya acil servise başvurulmalıdır. Elektrik çarpmış kişi, başlangıçta sağlıklı görünse de, hastanın iç organlarında ciddi hasar oluşma riski her zaman vardır ve bunun olup olmadığı hekimler tarafından araştırılmalıdır. Dolayısıyla bu durumlarda hasta

hekime yönlendirilmelidir.

Hafif yanıklarda kullanılan preparatlar

Hafif güneş yanıklarında lübrikan, lokal anestezi, antipüritik ve enfeksiyonun önlenmesi için antibakteriyel/antibiyotik ilaçlar önerilebilir. Alerji oluşturma olasılığı nedeniyle neomisin içermeyen antibakteriyel ilaçlar tercih edilmelidir. Yanık yaralarına bağlı olarak gelişen enfeksiyonun tedavisi için yaygın olarak % 1 gümüş sülfadiazin içeren preparatlar (*Silvaden, Silvadiazin ve Silverdin*) kullanılmaktadır. Aerosol tipinde preparatlar, uygulanırken acı oluşturma olasılığı az olduğundan tercih edilebilir.

Ayrıca ışıktan hasar görmüş deriye % 0.05'lik tretinoin kremi (*Retino, Acnelyse*) uygulanmasının derideki hiperpigmentasyon, ince kırışıklıklar ve kabalaşma etkilerinde aşamalı olarak (genellikle başladıktan sonra 3-4 ay içinde) düzelme sağladığı bildirilmektedir.

Sonuçta eczacı sıklıkla karşılaşabileceği yanık vakaları hakkında yukarıdaki bilgilerin ışığında, hastayı doğru yönlendirmek açısından hazırlıklı olmalıdır.

Yrd. Doç. Dr. Erdem BANOĞLU
Gazi Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi

İlaç Alver

Temel evden çıkmaktadır. Karısı sorar:

- Temel, nereye gidiyorsun ?
- Şöyle bir dolaşım geleceğim.
- İyi, gelirken eczaneye uğra bir tiamteril aliver.
- Olur!

Temel dolaşır, arkadaşları ile pişpirik oynar, sinemaya gider ve bu arada alacağı ilacın adını unuttur. Girer bir eczaneden içeri ve raflara bakıp sorar:

- İlaçlardan neyiniz var?

